מפניני הפרשה - מאמר

הדרך הישרה שידבק בה האדם

במסכת אבות פרק ה' משנה יט' מובא: "**כל מי שיש בו שלושה דברים הללו – מתלמידיו של אברהם אבינו: ושלושה דברים אחרים – מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה – מתלמידיו של אברהם אבינו: עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה – מתלמידיו של בלעם הרשע**".

שני האישים אברהם אבינו ובלעם הרשע היו נביאים ושניהם נביאי אומות העולם, שהרי אברהם אבינו מלבד היותו אבי האומה הישראלית, היה גם 'אב המון גויים'.

לשניהם היה כוח של ברכה. הקב"ה הבטיח לאברהם: "והיה ברכה" היינו: "הברכות נתונות בידך, עד עכשיו היו בידי, ברכתי את האדם ואת נח ואותך, מעתה אתה תברך את אשר תחפוץ". וזה היה כוחו גם של בלעם, כפי שאמר בלק: "**כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר**".

בנקודה זאת כבר בולט ההבדל הגדול: אברהם כולו ברכה, בעוד אצל בלעם קללה בצד ברכה. ובצמד זה של ברכה וקללה חותם בלעם את משלו השלישי על עם ישראל, ואומר: "**מברכיך ברך ואורריך ארור**" ומחזיר אותנו אל הברכות שהבטיח הקב"ה לאברהם – "**ואברכה מברכיך ומקללך אאור**"

פרשתנו מספרת על הליכתו של בלעם, וכמה פרטים וביטויים בסיפור זה מזכירים את הליכתו של אברהם לעקידה. אברהם השכים בבוקר וחבש את חמורו, ובלעם קם בבוקר וחבש את אתונו. אברהם לקח "את שני נעריו אתו", ואצל בלעם – "שני נעריו עימו". כמו כן שניהם הולכים לקראת משימה דומה. שניהם הולכים לכלות את עם ישראל: בלעם במודע ומוצהר: ואברהם, בלא לדעת. שהרי אם הלילה היה נשחט יצחק היה זה קיצו של עם ישראל, שאמור היה לצאת מזרעו.

נקודה אחת מבדילה בין שתי ההליכות, ובעטייה הייתה הליכתו של אברהם כה נשגבת, לעומת הליכתו של בלעם, שהייתה לסמל של עליבות ונלעגות.

אברהם אבינו הלך לעשות רצון קונו. את רצונותיו שלו, את אהבתו, את חמלתו, את תפיסת עולמו, את מפעל חייו – את הכל ביטל הוא כדי לעשות בשלימות את מה שהורה לו ה'. ואילו בלעם הרשע את נחפז לעשות את רצון עצמו. והוא ביקש ל'כופף' ואף לבטל את רצונו של ה' וכאילו ל 'אלצו' להסכים לרצונותיו שלו. ומתך שהלך אברהם מסירות נפשו לעשות את רצון אביו שבשמים, זכה הוא לברכה רבתי לו ולזרעו, כאמור: "כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך... והתברכו בזרעך כל גויי הארץ" ואילו בלעם שהלך לעשות רצון עצמו – המיט קללה על עצמו.

מסכת אבות יותר משהי עוסקת בניתוח אישיותם של אבות, מכוונת היא לחינוכם של בנים. לפיכך אין היא מדברת בזאת לא על אברהם אבינו ולא על בלעם הרשע. דבריה מכוונים אלינו ועלינו 'תלמידיו של'. ניצב אדם על פרשת דרכים ואינו יודע מהי הדרך שראוי לו לילך בה. פעמים שליבו מטהו לדרך פלונית ופעמים שדומה לו כי ממרום מדריכים אותו לדרך אלמונית. איזה מצפן יש בידו לדעת איזו דרך תוביל אותו למחוזות של ברכה. הנה שני אישים קדמונים הלכו בדרך הנראית להם כנתמכת ממרום. זה הלך והתברך וזו הלך ונכשל. מציע לנו התנא במסכת אבות: זה המצפן – "**עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה**". אם שלוש אלו בידך, מובטח אתה שאתה מתלמידיו של אברהם אבינו, והדרך צלחה לפניך.

בין אדם לחבירו

אם רואה אדם את חבירו שהוא עצוב מפני דלותו, או מפני איזה צרה אחרת חלילה ואינו יכול לעזור לו, מצווה על כל פנים לדבר על לבו ולהפיג ממנו את דאגתו וזה נכלל בגמילת חסד.

בכמה מקומות במקורותינו כתוב, שאפילו אם אדם הוא דל ואין ידו משגת לעסוק בגמילות חסד כספית, יוכל להשיג מידה זאת בלא כסף ובלא מחיר, ע"י שידבר על לב העני ויהיו בדברי נחת וחיזוק, וינחמנו ממעשיו ומעיצבון ידיו ויכבדהו, ושברו גדול מאד שמזומן עבור מצווה זו לחיי העולם הבא.

שואל ומשיב

שאלה: האם חיילים, התנים וכלות חייבים להתענות בשבעה עשר תמוז?

תשובה: חיילים אשר עוסקים בפעילות ביטחונית, שאיכות ביצועה עלול להיפגע עקב הצום, או עוסקים באימוני שדה יאכלו וישתו כרגיל כדי שיוכלו למלא את תפקידם כראוי. חיילים תפקידי עורף צריכים לצום. חתן וכלה שאחד משבעת ימי המשתה שלהם חל ביום צום – חייבים לצום, מפני שאבלות הרבים דוחה את שמחת היחיד. אומנם כשהצום נדחה משבת ליום ראשון, מותר לחתן ולכלה להפסיק את הצום לאחר תפילת מנחה גדולה בצהריים.

שאלה: האם מותר בצום שבעה עשר בתמוז לשטוף את הפה במים?

תשובה: לכתחילה אין לשטוף את הפה במים, שמא יבלע טיפות מים, אבל כדי להסיר ריח רע או כדי למנוע מעצמו צער – מותר. וכן מותר למי שמצטער להשתמש במשחת שיניים כדי לנקות את פיו ולהסיר ממנו ריח רע. אולם בתשעה באב, שהוא צום חמור יותר ואף רחיצה אסורה בו, רק מי שמצטער מאוד מכך רשאי לשטוף את פיו ולצחצח את שיניו בלא משחה. וביום הכיפורים, שחיוב הצום מהתורה, גם המצטער מאוד לא רשאי להקל בזה.

שאלה: כיצד ינהגו הרגילים לשתות קפה ובצום סובלים מכאבי ראש?

תשובה: כדי למנוע זאת, רצוי שיצטיידו בגלולות שיש בהן קפאין, ויבלעו אותן בצום בלא מים. כך יוכלו לקיים את הצום בלא כאבים קשים.
ואם לא הצטיידו בגלולות כאלה, יוכלו לבלוע אבקת קפה נמס בלא מים, שהואיל ולבדה טעמה מר ורע – אין איסור באכילתה לצורך מניעת כאב.

שאלה: מה הדין לגבי אכילה לפני עלות השחר?

תשובה: יז' בתמוז מתחיל בעלות השחר, ההולך לישון בדעה שלא יאכל יותר, נחשב כמי שקיבל עליו את הצום, ואסור לו לאכול לפני עלות השחר יהיה לו. לפיכך מי שרוצה לקום מוקדם כדי לאכול ולשתות, צריך לחשוב על כך מראש בליבו. אם לא חשב, לא יאכל אבל ישתה, שהואיל ומקובל שאדם שקם לפני תחילת הצום שותה מעט, הרי הוא כמי שחשב על כך.

מפניני הפרשה - רעיון

מדוע דיברה האתון

כאשר היכה בלעם את **אתונו בשלישית, פצתה פיה ואמרה:** "מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים". נשאלת השאלה מדוע דיברה האתון? מדוע, כדי לפתור בעיותיה עם בלעם, המתעמר בה, התרחש נס חריג?

השיבו כל כך חכמי המדרש בילקוט שמעוני במדבר.: "**לחודיעך, שפה ולשון ברשותו (של אלוקים) שאם ביקש לקלל פיו ברשותו**" "**שהיו רואים (המואבים) את ישראל נוצחין שלא כדרך כל הארץ. אמרו: מנחיג שלהן במדיין נתגדל, נדע בהם מה מידתו. אמרו לחם זקני מדיין: אין כוחו אלא בפיו. אמרו להם (המואבים): אף אנו נבוא כנגדן באדם, שכוחו בפיו**"

אם כן דיבורה של האתון, בא לשרש טעות יסודית מלב הבריות. טעות, המרמזת על אמונה, שניתן בעזרת כישרונות מיוחדים, במזימות ובהתארגנות "נכונה" – להשיג הכל. אף אם "ההישגים" סותרים את האמת, פוגעים בצדק ומתעלמים מחוקי המוסר. דיבורה של האתון ממחיש לסומך על פיו, מי הוא באמת אדון הפיות כולם, שברצותו, אתון תדבר, ונביא חכם – יאלם דום.

אומנם לא "**הלם האתון המדברת**" המם את בלעם וגרם לשתיקתו, כי אם תוכחתה, הגיונה הבסיסי, האתוני. כאשר שאלה אותו: "**מה עשיתי לך כי הכיתני**?" ניסה להסביר "**כי התעללת בי**", אך הוסיף בכעסו: "**לו יש חרב בידי עתה הרגתיך**". **וכך גילה בלעם את הריקנות שהתרברבותו שכן**: "**כך אמרה האתון לבלעם: לי אין אתה יכול להרגני, אלא אם כן חרב בידך, וחיאך אתה רוצה לעקור אומה שלימה? שתק ולא מצא תשובה**" (ילקוט שמעוני, במדבר). פיו, שעליו הייתה תפארתו, הכשילו. וזו הטיפשה שבבהמה "ניצחה" את החכם שבחכמים. אך בלעם לא למד לקח. כה כבול היה באזיקי השנאה לישראל, עד כי שוחד גאוותו סימא אותו – שהרי שתום עין היה

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

אלכסנדר בן דוד (ויים) ז"ל
אליהו בן סעידה פרסיק ז"ל
שאול בן רחל פרץ ז"ל
הלל בן שלומית רודיך ז"ל
ליטמן בן שרגא פייבל שטיין הכהן ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה
רחל בת שרה יעקבוב ז"ל
ליזה בת רבקה חכים ז"ל
שרה בת ציפורה פלדמן ע"ה
אלים בת רחל תורג'מן ז"ל

בס"ד יא' לחודש תמוז ה'תשפ"ו
שנה שלושים ושתים גליון מס' 39
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת בלק
מפטירים:
"והיה שארית יעקב"
(מיכה פרק ה' א')

חשמונאים (שעון קיץ)
כניסת השבת: 19:30
יציאת השבת: 20:30
זמן רבנו תם: 21:01

מהלכות ימי בין המיצרים עפ"י שו"ע מסימן תקנא' ופוסקים אחרונים

מיז' בתמוז עד ראש חודש אב - הקדמה

ימי בין המיצרים שבין שבעה עשר בתמוז לראש חודש אב לא כולל שבעה עשר בתמוז עצמו, לא מוזכרים להלכה בתלמוד הבבלי ובתלמוד הירושלמי, אך נמצא להם מקור בגאונים. לעומת זאת מנהגי האבלות שמראש חודש אב והלאה מוזכרים במפורש בתלמוד, בסדר עולה בחומרת האבילות.

במסכת תענית כו: במשנה מובאים דרגות הולכות ועולות במנהגי האבלות על חורבן בתי המקדש, כאשר במשנה נקודת ההתחלה של מנהגי האבלות היא ראש חודש אב. "משנכנס אב ממעטים בשמחה, שבת שחל להיות תשעה באב בתוכה אסור מלספר ולכבס, ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין..." להלן מספר הלכות ומנהגים הנהוגים כיום לפי הנושאים הבאים: נישואין, כלי שיר, ברכת שהחיינו, גילוח ותספורת, בית וכלים חדשים וכיבום. אבילת בשר ושתיית יין וטיולים.

הערה: בקרב קהילות יהודי תימן יש הנוהגים את המנהגים שלהלן ויש הנוהגים כפי עיקר הדין שהובא בתלמוד ולהלכה ברמב"ם.

שמיעת כלי שיר

א. אעפ"י שמותר מעיקר הדין לשמוע במשך ימות השנה שירי קודש מרדיו וכדומה גם אם הם מלווים בכלי נגינה, מכל מקום בימי בין המצרים יש להימנקשע לשמוע. אך בשמחת מצווה שנעשית בזמנה, כגון מילה, פדיון הבן, סיום מסכת ובר מצווה, מותר לשמוע שירי קודש, בליווי כלי נגינה.

ב. שירה בפה כשהיא דרך הודאה לה' יתברך, בלי כלי נגינה מותרת בימי בין המיצרים, ופשוט שמותר להשמיע נעימה בתפילה, או כשעוסקים בתורה, ומנגנים בדרך הלימוד, ובפרט בשבתות שבתוך ימי בין המצרים או ימי הספירה, ואין להחמיר בזה כלל.

ג. יש פוסקים המקילים לשמוע מאחרי שבעה עשר בתמוז עד ראש חודש אב שירים מכשירים חשמליים, מפני שאין כל כך הגיגיות בשמיעתם. ובפרט כיום שרגילים לשמוע מוזיקה על ידי מכשירים חשמליים, בכל עת.

ברכת שהחיינו

ד. יש נוהגים להיזהר שלא לאכול פרי חדש ולא ללבוש בגד חדש מליל שבעה עשר בתמוז עד אחרי תשעה באב, כדי שלא יצטרכו לברך עליו "שהחיינו" הואיל וזה זמן פורענות, ויש מתירים לברך שהחיינו בשבתות שבימים אלו, וכן עיקר להלכה, ובפרט כשיש צורך בדבר משום כבוד שבת. אולם לאחר ראש חודש אב, אין ללבוש בגדים חדשים אף בשבת.

ה. מי שטעה ואכל פרי חדש בבין המיצרים בלי ברכת שהחיינו, לא יאכל עוד ממנו, ולאחר תשעה באב יברך שהחיינו על פרי חדש אחר, ויכוין לפטור גם אותו הפרי.

ו. פרי חדש שזמן המצאו בשוק מצומצם, ויתכן שלא ימצא אחר תשעה באב, מותר לברך עליו שהחיינו בימי בין המצרים, וטוב לברך עליו בשבתות שבינתיים. ואם יפסד טעם הפרי אחר תשעה באב, מותר לברך עליו שהחיינו. וכן אשה מעוברת שראתה פרי חדש ויש לחוש שאם תמנע מלאכול ממנו יגרם לה או לעובר נזק, רשאית לברך עליו שהחיינו.

בית וכלים חדשים, כיבום ואכילת בשר

ז. איסור בניית בנין חדש, שתיית, יין לבישת בגדים חדשים כיבום ולבישת בגדים מכובסים, וכן אכילת בשר, לא חל בתקופה זו. איסור השלמת בניה של בית חדש וגימורו חל מראש חודש אב ושאר האיסורים חלים בשבוע שחל בו "תשעה באב", ויש נוהגים בהם החל מראש חודש אב.

נישואים ושמחות

ח. מנהג האשכנזים, לא לערוך נישואים כלל מיום שבעה עשר בתמוז עד לאחר תשעה באב, גם לא למי שעדיין לא קיים מצוות פריה ורביה. (רמ"א סימן תקנא') היות והרמ"א ציין זאת בלשון נוהגים, יש להקל בשעת צורך גם לאשכנזים עד ליל ראש חודש אב.

ט. מנהג הספרדים ועדות המזרח לערוך נישואים מיום שבעה עשר בתמוז עד ראש חודש אב, הספרדים נמנעים מעריכת נשואים מליל ראש חודש אב עד עשירי באב (מרן בסימן תקנא') וכן המנהג בירושלים.

י. יש מצבים בהם מותר למי שעדיין לא קיים פריה ורביה להינשא, אפילו לאחר ראש חודש אב, אלא שרבים נוהגים להימנע מנישואים בימים אלו, משום שאין סימן טוב בדבר לערוך נישואים בימי אבל לעם ישראל על חורבן בית המקדש.

יא. מראש חודש אב אין עושים סעודת אירוסין (קידושין, כפי שנהגו בעבר להפריד בין הקידושין לנשואים), אבל לארס בלי סעודה מותר, אפילו בתשעה באב שלא יקדמנו אחר.

יב. מותר לעשות "תנאים", כמקובל כיום בקרב כמה עדות, ואף מותר להגיש מגדנות ומיני מתיקה בסיומם כמקובל.

טיולים גילוח ותספורת

יג. אעפ"י שאין שום איסור לצאת לטיולים ומסעות בימים אלו, נהגו רבים להימנע מכך, משום שימים אלו הם ימי דין והסכנה מצויה יותר. יש נמנעים גם מרחצה בים ובבריכות מהסיבה הנ"ל.

יד. מנהג האשכנזים להימנע מגילוח ותספורת מיום שבעה עשר בתמוז, עד אחר ט' באב, ומנהג הספרדים להימנע מגילוח ותספורת בשבוע שחל בו ט' באב, ויש מהספרדים המחמירים בזה החל מראש חודש.

טו. הנוהגים להימנע מגילוח החל מיז' בתמוז וכן בכל המשך ימי בין המיצרים, כולל שבוע שחל בו' ט' באב האסורים בתספורת וגילוח, מותר לגלח שיער המפריע לאכילה, כגון לקצין את השפם וכדומה.

טז. איסור התספורת מתייחס רק לגברים, ויש מהנשים שנהגו להחמיר על עצמן ולהימנע מתספורת בימי בין המיצרים.

פינת העורך

בתחילת פרשת בנות מואב נאמר: "**ויישב שראל בשיטים**" בפשט, השיטים הוא שם מקום, אך רבי צדוק הכהן מלובלין מבאר שהמילה שיטים היא מלשון שטות. רוח השטות הגדולה שאחזה בבני ישראל היא הגורם היחידי ששכנעם לעבוד עבודה זרה כל כך שפלה. וזה לשונו: "**חקליפה של פעור שבשיטים, לשון שטות, כאמרם ז"ל: אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס רוח שטות...**" – יהי רצון שחלק מהעם יתנער מרוח השטות בו הוא נגוע.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבצלאל מלט היקר הי"ו ולכל בני משפחתו משפחת מלט הי"ו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב לכל הילדים והילדות, ולכל הנערים והנערות שיוצאים לחופשת הקיץ, לקיים מה שנאמר בנביא ישעיהו פרק מ': "**וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו**".

יהי רצון מלפני שוכן מרומים שישמרכם מכל משמר בגשמיות וברוחניות ותפיקו תועלת מרובה מתוך אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

הברכה על ברקים ורעמים

ברקים

ברק הוא תופעה אקלימית שבמהלכה נפרק חשמל סטטי הנמצא בעננים. הברק נראה כפרץ אור עז, ויחד איתו נוצר הרעם, המגיע לצופה זמן מה לאחר הברק, זאת כתוצאה מההבדל הגדול שבין מהירות האור למהירות הקול. הברק הוא אחד מהמראות שעליהם תיקנו חז"ל ברכת הראייה.

רעמים

רעם הוא הקול שנוצר כאשר ברק מחמם במהירות את האוויר סביבו לטמפרטורה של למעלה מ - 27,000 מעלות צלזיוס. האוויר החם מתפשט במהירות, ואז מתכווץ ככל שהוא מתקרר. פעולת ההתרחבות וההתכווצות גורמת להיווצרות גלי קול, ואלה הם מה שאנו מכנים "רעם". הרעם הוא אחד מהמראות שעליהם תיקנו חז"ל ברכת הראייה.

ברכות הראיה

שתי ברכות תקנו חז"ל על מספר תופעות שטבע הקב"ה בעולם, והם ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם", וברכת "עושה מעשה בראשית"

ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם" - ברכה אשר תיקנו חז"ל לאומרה על מספר תופעות טבע והם: רעידת אדמה, ראיית ברק או שמיעת קול רעם, רוחות סוערות במיוחד, וכן כוכב שביט וכוכב נופל.

ברכת "עושה מעשה בראשית" - ברכה שתיקנו חז"ל לאומרה על תופעות טבע, אשר אנו יודעים שנבראו בששת ימי בראשית כגון, על הימים ונהרות גבעות ומדבריות. חז"ל לא תקנו ברכה זו על כל הנהרות, אלא רק על נהרות גדולים במיוחד שידוע שנבראו בששת ימי בראשית. ברכה זו מברכים גם על ראיית ברק או שמיעת קול רעם, רוחות סוערות במיוחד, וכן כוכב שביט וכוכב נופל - בגיליון זה נברר מתי יש לברך ברכת "עושה מעשה בראשית" ומתי יש לברך "שכוחו וגבורתו מלא עולם".

המקור בתלמוד

במשנה במסכת ברכות דף נד. מובאים מספר תופעות בטבע ובכללם ברקים ורעמים, שעליהם מברכים ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם" ומסביר רש"י שאומרים מלא עולם, מפני שהם נראים או נשמעים למרחוק:

"על הזיקין, ועל הזעות, ועל הרעמים, ועל הרוחות, ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם".

פירוש רש"י: מלא עולם - לפי שאלו נראין או נשמעין למרחוק".

המקור בתלמוד

הגמרא בהמשך בדף נט. מבארת שאין מברכים את על רוחות רגילות, אלא על רוחות שבאות בעוצמה רבה: **"ועל הרוחות. מאי רוחות? אמר אביי: זעפא.** (מפרש רש"י - רוח סערה)**...ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם. מאי ברקים? אמר רבא: ברקא..."**

המהרש"א בחידושי אגדות מסכת ברכות דף נט. הסביר מה חידש רבא בתשובתו שברקים זה "ברקא": **"...הכא גבי ברקים שהמקרא מלא ממנו מאי בעי מאי ברקים? ומאי הוסיף רבא לומר שהוא ברקא? ויש לומר משום דכל הנהו דלעיל דאמרן בלשון רבים משום דאין דרכן לבא יחידי, מה שאין כן ברקא דדרכו לבא נמי יחידי, משום הכי בא רבא לומר דלאו דווקא קתני ברקים, דהוא הדין ברקא יחידאה ודו"ק".**

בהמשך מביאה הגמרא שהמטרה לשמה נבראו הרעמים היא, כדי לעורר את האדם ולישר את עקמימות ליבו: **"...אמר רבי אלכסנדרי אמר רבי יהושע בן לוי: לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב, שנאמר והאלוקים עשה שיראו מלפניו".**

על ראיית ההרים והגבעות מברכים "עושה מעשה בראשית", הגמרא שואלת – מדוע לא מברכים גם על הברקים עושה מעשה בראשית הרי גם הם מעשה בראשית, כמו שכתוב "ברקים למטר עשה"?!

אביי משיב לשאלה זו, שאכן צריך לברך על כל תופעות הטבע שהוזכרו במשנה שתי ברכות - "עושה מעשה בראשית" וגם "שכוחו וגבורתו מלא עולם". רבא, עפ"י פירוש רש"י השיב שעל הברקים מברך שתי ברכות אבל על ההרים וגבעות מברך רק עושה מעשה בראשית וזאת מפני שההרים הם עניין מקומי, ואילו הברקים נראים למרחוק:

"על ההרים ועל הגבעות. אטו כל הני דאמרן עד השתא, לאו מעשה בראשית נינהו? והכתיב ברקים למטר עשה! - אמר אביי: כרוך ותני. רבא אמר: התם מברך תרתי, ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית, הכא - עושה מעשה בראשית איכא, שכחו מלא עולם – ליכא".

פירוש רש"י

כרוך ותני - בכולהו ברוך עושה בראשית וברוך שכחו מלא עולם, כרוך ותני לכולהו בחדא בבא, ועל כולם שתי ברכות הללו".

רי"ף

הרי"ף מסכת ברכות דף מג: פסק להלכה כדעת רבא, אולם בניגוד לפירוש רש"י, לדעתו אין כוונת רבא שיש לברך את שתי הברכות, אלא כוונתו היא שיש לברך על הברקים ועל הרעמים אחת משתי הברכות, או "שכוחו וגבורתו מלא עולם", או "עושה מעשה בראשית".

אבל על ההרים וגבעות יש לברך רק את הברכה "עושה מעשה בראשית". וכן כתב הרא"ש במסכת ברכות פרק ט' סימן יג'.

"על הברקים ועל הרעמים אומר ברוך שכחו מלא עולם או ברוך עושה ברקים הי מינייהו בעי מצי אמר אבל על ההרים ועל הגבעות וכו' אינו מברך אלא ברוך עושה בראשית:

רבינו יונה על הרי"ף

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף מג: כתב בשם רבנו חננאל הלכה נוספת והוא, שאם לא נתפזרו העננים בין ברק לברק אין לברך פעמיים, ואם השמים נתפזרו מעננים ואחר כן חזרו יש לברך עוד פעם.

"פירש רבינו חננאל ז"ל אף על פי שאינן נראין הברקים סמוכין זה אצל זה אלא עכשיו פעם אחת ואחר שעה פעם אחרת כיון שלא נפסקו העננים לגמרי די בברכה אחת אבל אם העננים הראשונים נפסקו ושמים זכו בעיניו אם חוזר ורואה אח"כ מברך פעם אחרת".

פירוש תוספות

גם התוספות במסכת ברכות דף נט. סוברים כמו הרי"ף, שכוונת רבא לומר שעל הברקים מברך אחת משתי הברכות, אבל על ההרים וגבעות מברך רק "עושה מעשה בראשית": **"רבא אמר התם מברך שכחו וגבורתו מלא עולם ועושה מעשה בראשית - פירוש אומר או האי או האי איזה שירצה וכן פירש רב אלפס".**

פסיקת הרמב"ם

הרמב"ם הלכות ברכות פרק י' הלכה יד' פסק כמו הרי"ף שעל ברקים ורעמים מברכים ברכה אחת, או שכוחו וגבורתו מלא עולם, או עושה מעשה בראשית: **"על הרוחות שנשבו בזעף ועל הברקים ועל הרעמים ועל קול ההברה שתשמע בארץ כמו ריחיים גדולים ועל האור שבאויר שיראו כאלו הם כוכבים נופלים ורצים ממקום למקום או כמו כוכבים שיש להם זנב על כל אחד מאלו מברך ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם, ואם רצה מברך עושה בראשית".**

השגת הראב"ד

הראב"ד השיג על פסיקת הרמב"ם וכתב שעל ברקים ורעמים ועוד, מברכים את שתי הברכות יחד, כלומר "כוחו וגבורתו מלא עולם" וגם "עושה מעשה בראשית": **"...על הרוחות שנשבו עד ואם רצה מברך עושה בראשית. כתב הראב"ד ז"ל אמר אברהם בגמרא יש מברך תרתי עכ"ל".**

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושב וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, בל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם.

את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם.**

וגם הוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:

את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. **מה ראה בלעם שגרם לו לברך לישראל** - "**מה טובו אוהליך יעקב**"?

א. ראה את אוהליהם המפוארים. ב. ראה את המשכן בתפארתו.

ג. את הצניעות - הפתחים לא מכוונים זה כנגד זה. ד. ב' וג' נכונות.

2. **מה עשה בלעם כשבלק התאכזב ממנו שלש פעמים וגרשו בכעס?**

א. קילל את בלק. ב. הציע לו להחטיא את ישראל וכך לגבור עליהם.

ג. ביקש הזדמנות נוספת. ד. התלונן לפני ה' על המבוכה שגרם לו.

3. **כיצד הניב בלק מלך מואב על כך שבלעם לא קילל את ישראל?**

א. גילה הבנה כלפיו, כי כך ציווה לו ה'. ב. גרש אותו חזרה אל מקומו.

ג. התאכזב מאוד, אך ביקש שיבא פעם אחרת לקללם. ד. הרג את בלעם.

שאלה עפ"י פירוש רשב"ם - כיתות ו' עד ח'

7. "**וַיֵּלְכוּ...וְקָסָמִים בְּיָדָם...**" (**פרק כב'**) **מדוע לקחו** – "**קְסָמִים בְּיָדָם**"?

א. להראות לו שגם הם מבינים בקסמים. ב. הכוונה לכסף שנתנו במקדמה.

ג. לקחו חומרים לקסמים, כדי שלא יאמר אין לי. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ו'

4. **למה התכוון בלעם באומרו**: "**מי מנה עפר יעקב**"?

א. ישראל רבים כחול הים. ב. לישראל מצוות רבות הקשורות לעפר.

ג. לגבי הם בטלים כעפר הארץ. ד. כמו עפר - עין רעה לא שולטת בהם.

5. **מה כוונת הפסוק** - "...**וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים**..." (**פרק כד'**)?

א. עלה בליבו לא לקלל את ישראל. ב. בזכותם של ישראל זכה לנבואה.

ג. הכוונה לשכינה השורה בכל שבט בישראל. ד. תשובות א' וג' נכונות.

6. "**וְהוֹקַע אוֹתָם לַה' נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ**.." (**פרק כה'**) **מדוע הוקיעם נגד השמש**?

א. להוקיעם בפרהסיא לעיני כולם. ב. השמש גילתה מי חטא ומי לא.

ג. השמש הייתה העבודה זרה בבעל פעור. ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש רשב"ם - כיתות ו' עד ח'

8. **למי רומזת התורה**:"...**וּמַחַץ פַּאֲתֵי מוֹאָב וְקַרְקַר כָּל בְּנֵי שֵׁת**" (**פרק כד'**)?

א. למלך המשיח. ב. לאהוד בן גרא שנלחם והיכה במואב.

ג. לשאול המלך שהכניע את מואב. ד. לדוד המלך שהכניע את מואב.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל חינה נקודת אור בחשמונאים פעילה בימים: ראשון, ורביעי בערב, וביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לזכר אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941